

Dr Małgorzata Jacobson
gosia.jacobson@gmail.com

Wrocław, 25 maja 2012 r.

O P I N I A

1. Przedmiot opinii

Pejzaż olejny na tekturze o wymiarach 36 x 50 cm, przedstawiający rzeczne rozlewisko na granicy lasu. Pierwszy plan tworzą ciemnozielone szuwary, zaznaczone długimi ukośnymi pociągnięciami pędzla. W prześwitach zieleni widać fragmenty brunatnej gleby, którą odwzorowuje nie zamalowane tekturowe podobrazie. Plan drugi ukazuje taflę rozlewiska rzeki, w meandrach wrzynającą się w zieloną powierzchnię łąki. Brzegi wody porośnięte są sitowiem, malowanym podobnie jak w planie pierwszym, choć nieco krótszymi uderzeniami pędzla. Kolejny plan tworzą wyrastające z gołej gleby niewielkie jasnozielone zarośla, za którymi rozciąga się zadrzewiony pas ostatniego planu. Budują go niewysokie drzewa liściaste z dominującymi sylwetkami dwóch sosen, na tle mało zróżnicowanego walorowo nieba. Z lewej u dołu widnieje fioletowawogranatowy podpis: „Larisch”. W dalszej części opinii przyjęto posługiwać się roboczym tytułem obrazu: „Krajobraz z rzeką”.

2. Opis techniczny

Warstwa malarska nie wykazuje w oglądzie uszkodzeń lub większych zabrudzeń. W świetle ultrafioletowym uwidaczniają się ślady starego werniksu w postaci opalizującej, seledynowej poświaty, bardziej widocznej w dole obrazu i w strefie drzew, zanikającej w partii nieba oraz lustra wody. Jest to wynik przypuszczalnie bardziej łagodnego zmywania wrażliwych brązów i zieleni oraz silniejszego doczyszczania odporniejszych bieli i błękitów. Retuszy

malatury jest niewiele, głównie w środkowej, górnej części. Ich całkowita powierzchnia nie przekracza 1% powierzchni malatury.

Dość grube, na odwrociu naturalnie postarzałe, podobrazie tekturowe jest płaskie, bez wybrzuszeń i nie ma większych uszkodzeń. Brak śladów inskrypcji, naklejek itp.

3. Notka biograficzna

Cechy stylistyczne i sygnatura wskazują na autorstwo Karola Larischa, malarza urodzonego w Krakowie w 1902, zmarłego w wypadku motocyklowym pod Skoczowem w 1935. Studia odbył w krakowskiej ASP w latach 1920-1926, będąc uczniem Pieńkowskiego, Pankiewicza i Kowarskiego. W 1926 odwiedził Drezno, a pod koniec roku wyjechał do Paryża by kontynuować studia malarskie pod kierunkiem Pankiewicza. W Luwrze wykonywał liczne kopie dzieł dawnych mistrzów. Skutkiem choroby płuc leczył się w Paryżu oraz, po powrocie, w latach 1928-1929 w Zakopanem. W następnych dwóch latach czynny był w Poznaniu i w Warszawie, by następnie osiąść na stałe w Krakowie. Twórczość Larischa ma dość wyraźnie rozgraniczone dwie fazy. Pierwszą, w dużym stopniu inspirowaną starymi mistrzami, charakteryzuje klasyczna kompozycja, przewaga pierwiastka walorowego i ciemny, niemal monochromatyczny koloryt. W fazie drugiej dominującą cechą stał się kolor, przy czym wzorce czerpał z malarstwa impresjonistów, neoimpresjonistów oraz Cézanne'a. Datę graniczną wyznacza z grubsza rok 1930. Malował martwe natury, pejzaże, sceny rodzajowe w plenerze, rzadziej portrety. Ulubionymi motywami artysty były parki, ulice i ujęcia nad wodą. Przedwczesna śmierć uniemożliwiła zrealizowanie jego ambitnych planów artystycznych. Był malarzem bardzo cenionym przez kolegów.

4. Analiza formalna

Horyzontalna, swobodna kompozycja tego leśno-bagiennego uroczyska z rzeką – pomimo pewnej stylizowanej, modnej w okresie międzywojennym, antyakademickiej naiwności rysunku – znajduje swe solidne oparcie w malarstwie pejzażowym siedemnastowiecznych mistrzów holenderskich. W spostrzeżeniu tym utwierdza gama kolorystyczna obrazu, raczej

ciemna, soczysta, oparta na ciepłych brązach i zieleniach – bliska duchowo monochromatycznej sztuce holenderskiej. Na pogodnym, błękitnym letnim niebie jedynie jaśniejsze, seledynowe rozświetlenie – pośrodku u góry – świadczy o późno popołudniowej porze dnia oraz oglądowi tego wycinka przyrody bezpośrednio pod słońce. Uzasadnia to pewną płaskość planów i ich małe zróżnicowanie walorowe oraz silnie skonstrastowane z nimi rozświetlenia lustra płynącej wody. Ażurowe sylwety drzew zyskały na dekoracyjności. Specyficzny, świadomie jakby zinfantylizowany i uproszczony rysunek, nawiązujący do dziecięcego postrzegania rzeczywistości, jest jednym z wyróżników malarstwa Larischa.

Mimo innej techniki wykonania oraz odmienności tematycznej, warto przyrównać „Pejzaż z rzeką” do znanej z licznych reprodukcji akwareli „Śniadanie w ogrodzie” (Muzeum Narodowe w Warszawie). Analiza porównawcza jest o tyle uprawniona, o ile zastosowana technika olejna pierwszego z obrazów, bazująca na chudej, rzadkiej, wsiąkającej w chłonne podłoże tekturowe farby, przypomina technikę akwareli drugiego z obrazów. Tak jak biel papieru współtworzy chromatykę akwareli, tak nie zamalowane lub ledwie muśnięte farbą fragmenty ugrowej tektury, współbudują kolorystykę obrazu olejnego. W obu przypadkach analogiczny jest sposób prowadzenia pędzla, by porównać choćby zamasytyste pionowe pociągnięcia na zwisającym ze stołu obrusie, z diagonalnymi pociągnięciami na przednim planie „Krajobrazu z rzeką”. Identycznie – w sposób bardzo charakterystyczny dla Larischa – długimi falistymi ruchami pędzla malowane są gałęzie drzew. Oba obrazy rysunek mają uproszczony, syntetyczny, sprowadzony niekiedy do znaku – symbolu (np. drzewa).

Kolorystyka krajobrazu jest wysmakowana, choć nieskomplikowana. Spłaszczeniu skali barwnej i walorowej sprzyja tylne oświetlenie. Na tle błękitnego nieba, przyciemnionego odrobiną purpury u dołu i rozjaśnionego odrobiną cytrynowej żółci u góry pośrodku, zielone sylwety drzew zamykają ostatni plan. Są dość ciemne i raczej zimne w kolorze. Perspektywa powietrzna gubi ich szczegóły i zaciera kontury. Ugier i jasna zieleń zarośli pośrednich planów ustępują ciemniejszym zieleniom i brązom szuwarów planu pierwszego. Klamrą spinającą wszystkie plany jest meandrujące koryto rzeki, z jasnym białawobłękitnym lustrem wody, którego wibrację podkreśla domieszka seledynu i wrzosu. Analizując chromatykę obrazu z pominięciem nieba dostrzeżemy, że ogólny zielono-brązowy ton tej części jest niemal tożsamy z paletą „Śniadania w ogrodzie”. Sporo podobieństw wytropić można i w szeregu innych dzieł Larischa, w tym zwłaszcza na uwagę zasługują „Pejzaż z Lasku Wolskiego w Krakowie” z około 1933 (Muzeum Narodowe w Krakowie) oraz „Grupa w pejzażu” datowana na 1931-1935 (Muzeum Narodowe w Szczecinie). Stosunkowo ciemna i wąska paleta oraz gładka faktura malatury „Krajobrazu z rzeką” pozwalają przesunąć czas jego powstania na lata nieco

wcześniejsze. Wyraźna wszakże nuta kolorystyczna i całkowity brak czerni, ulubionej przez malarza w okresie przed rokiem 1930, uściślają datowanie na przełom lat dwudziestych i trzydziestych.

Pewnym ewenementem jest fakt zasygnowania obrazu. Artysta stawiał sobie bowiem wysokie wymagania jakościowe, w związku z czym obrazy często poprawiał i przemalowywał, sygnując prace rzadko, dopiero po uznaniu, że spełniają te wymagania. Sygnatura jest tu zatem swego rodzaju znakiem jakości. Jej wykrój, kolor i wtopienie w warstwę malarską nie budzą zastrzeżeń.

5. Konkluzja

Przesłanki kompozycyjne, kolorystyczne, charakter kreski i dukt pędzla, poparte sygnaturą pozwalają stwierdzić, że opiniowany „Krajobraz z rzeką” jest autentycznym dziełem Karola Larischa, powstałym na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych XX wieku.

6. Uwagi końcowe

Integralną część opinii stanowi załączona barwna reprodukcja obrazu, przeze mnie opieczętowana i podpisana. Opinię sporządzono w trzech jednobrzmiących egzemplarzach.